

**BO‘LAJAK O‘QITUVCHILARNING KASBIY KOMPETENTLIGINI
RIVOJLANTIRISHDA AXBOROT-KUTUBXONA RESURLARIDAN
FOYDALANISH**

Naurizbayeva Shiyirin

Annotatsiya: Mazkur tezisda bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishda axborot-kutubxona resurslaridan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari yoritiladi. Zamonaviy ta’lim jarayonida pedagogning kasbiy faoliyati nafaqat nazariy bilimlarni egallash, balki axborotni izlash, tanlash, tahlil qilish, baholash va undan amaliy faoliyatda samarali foydalanish qobiliyatini ham talab etadi. Shu nuqtayi nazardan, axborot-kutubxona resurslari bo‘lajak o‘qituvchilarning mustaqil ta’lim olishi, ilmiy izlanishi, axborot bilan ishlash ko‘nikmalarini shakllantirishi va kasbiy rivojlanishini ta’minlovchi muhim vosita sifatida qaraladi. Maqolada axborot-kutubxona resurslaridan foydalanishning mazmuni, bo‘lajak o‘qituvchilar kasbiy kompetentligining asosiy tarkibiy jihatlari hamda ushbu resurslardan ta’lim jarayonida samarali foydalanish shartlari tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: bo‘lajak o‘qituvchi, kasbiy kompetentlik, axborot-kutubxona resurslari, axborot savodxonligi, mustaqil ta’lim, raqamli resurslar, pedagogik faoliyat, kasbiy rivojlanish.

KIRISH

Ta’lim tizimida yuz berayotgan o‘zgarishlar o‘qituvchidan o‘z kasbiy faoliyatini muntazam takomillashtirib borishni, yangi pedagogik yondashuvlarni o‘zlashtirishni va turli axborot manbalaridan samarali foydalanishni talab etmoqda. O‘qituvchining kasbiy faoliyati darsni tashkil etish, o‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini rivojlantirish, ta’lim jarayonini tahlil qilish hamda pedagogik vaziyatlarga mos yechim topish kabi ko‘plab vazifalarni qamrab oladi.

Shu sababli oliy pedagogik ta’lim jarayonida bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Bunda talabanning nazariy bilimlarni o‘zlashtirishi bilan bir qatorda, mustaqil axborot izlash, ilmiy va metodik manbalarni tahlil qilish, o‘z bilimini muntazam yangilash hamda olingan ma’lumotlarni amaliy faoliyatga tatbiq etish ko‘nikmalarini shakllantirish zarur.

Axborot-kutubxona resurslari mazkur jarayonda muhim ahamiyatga ega. An’anaviy kitob va jurnallar bilan bir qatorda elektron kitoblar, ilmiy maqolalar, elektron kataloglar, bibliografik ma’lumotlar bazalari va boshqa raqamli resurslar talabalarning mustaqil ta’lim olish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Bo‘lajak o‘qituvchining kasbiy kompetentligi tushunchasi

Kasbiy kompetentlik pedagogning o‘z kasbiy vazifalarini samarali bajarishi uchun zarur bo‘lgan bilim, ko‘nikma, malaka va faoliyat tajribasini amaliy vaziyatlarda qo‘llay olish

qobiliyati bilan bog‘liq. Bo‘lajak o‘qituvchi uchun kasbiy kompetentlik faqat nazariy pedagogik bilimlarni egallash bilan chegaralanmaydi. U o‘quv jarayonini rejalashtirish, ta’lim metodlarini tanlash, o‘quvchilar bilan samarali muloqot qilish, pedagogik muammolarni aniqlash va hal qilish, o‘z faoliyatini tahlil qilish kabi jihatlarni ham qamrab oladi.

Bunday kompetentlikni shakllantirishda talabaning mustaqil ishlashi alohida ahamiyatga ega. Chunki kelajakdagi pedagog o‘z kasbiy faoliyati davomida yangi bilim va ma’lumotlarni mustaqil ravishda izlab topishi va o‘zlashtirishi kerak bo‘ladi. Shu jihatdan axborot-kutubxona resurslari kasbiy kompetentlikni rivojlantirishning muhim vositalaridan biri sifatida namoyon bo‘ladi.

Axborot-kutubxona resurslarining ta’lim jarayonidagi o‘rni

Axborot-kutubxona resurslari talabalarning zarur bilim va ma’lumotlarni izlash, olish va ulardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytiradi. An’anaviy kutubxona fondlarida mavjud darslik, o‘quv qo‘llanma, monografiya, ilmiy jurnal va boshqa nashrlar bilan bir qatorda elektron resurslardan ham foydalanish mumkin.

Elektron kataloglar talabalarga kutubxona fondidagi kerakli adabiyotlarni izlash va bibliografik ma’lumotlarni aniqlash imkonini beradi. Elektron kitoblar va ilmiy maqolalar esa ma’lum bir mavzu bo‘yicha qo‘shimcha bilim olish va ilmiy manbalarni o‘rganishga yordam beradi.

Bunda asosiy maqsad talabaning imkon qadar ko‘p ma’lumot to‘plashi emas, balki o‘ziga kerakli va ishonchli axborotni topishi, uni tahlil qilishi hamda o‘quv yoki kasbiy vazifani hal qilishda qo‘lLAY olishi hisoblanadi.

Axborot bilan ishlash ko‘nikmalarini shakllantirish

Bo‘lajak o‘qituvchining kasbiy kompetentligini rivojlantirishda axborot bilan ishlash ko‘nikmalari muhim o‘rin tutadi. Talaba muayyan mavzu bo‘yicha ma’lumot izlashda avvalo o‘zining axborot ehtiyojini aniqlashi, tegishli kalit so‘zlarni tanlashi va mos manbalarni topishi kerak.

Keyingi bosqichda manbalarning mazmuni tahlil qilinadi. Turli manbalarda berilgan ma’lumotlarni taqqoslash orqali talaba bir masalaga nisbatan turli ilmiy va pedagogik yondashuvlarni ko‘rishi mumkin. Bu jarayon uning tahliliy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, talaba internetdagi ma’lumotlarning barchasini bir xil darajada ishonchli deb qabul qilmasligi kerak. Manbaning muallifi, nashr etilgan vaqti, nashriyoti yoki ilmiy platformasi, foydalanilgan dalillar va boshqa manbalar bilan muvofiqligi kabi jihatlarni hisobga olish axborot savodxonligining muhim tarkibiy qismidir.

Mustaqil ta’limni tashkil etishda axborot-kutubxona resurslaridan foydalanish

Oliy ta’limda mustaqil ta’lim talabaning o‘z bilimini chuqurlashtirishi va kasbiy rivojlanishiga xizmat qiladi. Axborot-kutubxona resurslari esa mustaqil ta’limning mazmuniy va axborot bazasini kengaytiradi.

Masalan, o‘qituvchi talabalarga muayyan pedagogik muammo bo‘yicha bir nechta ilmiy manbalarni topish va tahlil qilishni topshirishi mumkin. Talaba mazkur vazifani bajarish jarayonida kutubxona kataloglari, elektron kitoblar, ilmiy maqolalar va boshqa tegishli manbalardan foydalanadi.

Bunday topshiriqni quyidagi ketma-ketlikda tashkil etish mumkin:

muammoni aniqlash → axborotga bo‘lgan ehtiyojni belgilash → manbalarni izlash → manbalarni tanlash → ma’lumotlarni tahlil qilish → turli yondashuvlarni taqqoslash → xulosa chiqarish → olingan bilimni pedagogik vaziyatda qo‘llash.

Mazkur jarayon talabaning mustaqil ishlash qobiliyatini rivojlantirish bilan birga, uning kasbiy faoliyat uchun zarur bo‘lgan axborot bilan ishlash kompetensiyasini ham shakllantiradi.

Ilmiy-tadqiqot faoliyatida axborot-kutubxona resurslaridan foydalanish

Bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy tayyorgarligida ilmiy-tadqiqot faoliyati ham muhim ahamiyatga ega. Kurs ishi, bitiruv malakaviy ishi, ilmiy maqola yoki boshqa tadqiqot ishlarini tayyorlash jarayonida talaba ilmiy adabiyotlarni izlaydi, ularni o‘rganadi va tahlil qiladi.

Axborot-kutubxona resurslari bunday faoliyat uchun zarur bo‘lgan manbalarni topishga yordam beradi. Talaba ilmiy adabiyotlar bilan ishlash davomida muayyan masala bo‘yicha ilgari bildirilgan fikrlarni o‘rganadi, turli ilmiy qarashlarni taqqoslaydi va o‘z tadqiqotining nazariy asoslarini shakllantiradi.

Shu bilan birga, ilmiy manbalardan foydalanishda akademik halollik tamoyillariga rioya qilish muhimdir. Talaba boshqa mualliflarning fikrlarini o‘zlashtirib olmasligi, foydalanilgan manbalarni to‘g‘ri ko‘rsatishi va iqtibos hamda havolalarni belgilangan talablarga muvofiq rasmiylashtirishi kerak.

Axborot-kutubxona resurslaridan foydalanishning pedagogik shart-sharoitlari

Bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirish uchun axborot-kutubxona resurslaridan foydalanish maqsadli pedagogik jarayon sifatida tashkil etilishi lozim.

Birinchi shart -**axborot-kutubxona resurslarini o‘quv fanlari bilan integratsiyalash**. Talabalarga fan mavzulariga mos ilmiy adabiyotlar va elektron resurslar bilan ishlashga yo‘naltirilgan topshiriqlar berilishi zarur.

Ikkinchi shart -**mustaqil izlanish uchun pedagogik vaziyat yaratish**. Talabaga tayyor javob berish o‘rniga, muammoni mustaqil o‘rganish va tegishli manbalar asosida yechim ishlab chiqish imkonini beruvchi topshiriqlar berilishi maqsadga muvofiq.

Uchinchi shart -**axborotning ishonchliligini baholash ko‘nikmasini rivojlantirish**. Talaba ilmiy va ommabop manbalarni farqlay olishi, mualliflik va nashr ma’lumotlariga e’tibor berishi hamda bir nechta manbalarni o‘zaro taqqoslay olishi kerak.

To‘rtinchi shart - **raqamli va an’anaviy kutubxona resurslaridan kompleks foydalanish**. Bosma kitoblar, darsliklar, ilmiy jurnallar bilan bir qatorda elektron kitoblar,

ilmiy ma'lumotlar bazalari va elektron kataloglardan foydalanish talabani axborot bilan ishlash imkoniyatlarini kengaytiradi.

Beshinchi shart -**muammoli va loyihaviy topshiriqlardan foydalanish**. Pedagogik muammolarni mustaqil o'rganish, ilmiy manbalarni tahlil qilish va amaliy yechim taklif qilishga yo'naltirilgan topshiriqlar talabani kasbiy faoliyatga tayyorgarligini kuchaytiradi.

Oltinchi shart -**o'qituvchining metodik rahbarligi**. Talaba mustaqil izlanishi kerak bo'lsa-da, o'qituvchi unga manba tanlash, axborotni tahlil qilish, ilmiy adabiyot bilan ishlash va natijalarni rasmiylashtirish bo'yicha metodik yo'nalish berishi lozim.

Axborot-kutubxona resurslari orqali kasbiy rivojlanishni ta'minlash

Bo'lajak o'qituvchi uchun kasbiy rivojlanish oliy ta'lim muassasasini tamomlash bilan yakunlanmaydi. Pedagog o'z faoliyati davomida yangi pedagogik texnologiyalar, ta'lim metodlari, o'quv dasturlari va ilmiy yondashuvlar bilan tanishib borishi zarur.

Shu nuqtayi nazardan, axborot-kutubxona resurslaridan foydalanish odatini talabalik davridayoq shakllantirish kelgusidagi uzluksiz kasbiy rivojlanish uchun muhim zamin yaratadi. Talaba muntazam ravishda ilmiy va metodik adabiyotlarni o'qish, yangi ma'lumotlarni izlash, o'z kasbiy faoliyatiga tegishli materiallarni tahlil qilish va amaliyotda qo'llashga o'rganadi.

Natijada kutubxona va axborot resurslaridan foydalanish faqat muayyan fan bo'yicha topshiriqni bajarish vositasi emas, balki bo'lajak pedagogning kasbiy faoliyatidagi doimiy ehtiyojlardan biriga aylanishi mumkin.

Xulosa

Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishda axborot-kutubxona resurslaridan foydalanish ta'lim jarayonining muhim tarkibiy yo'nalishlaridan biridir. Kutubxona fondlari, darsliklar, o'quv qo'llanmalar, ilmiy nashrlar, elektron kataloglar, elektron kitoblar va boshqa raqamli resurslar talabalarning mustaqil ta'lim olishi, ilmiy izlanishi va kasbiy bilimlarini rivojlantirish uchun zarur axborot muhitini shakllantiradi.

Axborot-kutubxona resurslaridan samarali foydalanish talabani faqat ma'lumot olishiga emas, balki axborot ehtiyojini aniqlash, manbalarni izlash, ularni tanlash, ma'lumotlarni tahlil qilish, taqqoslash, ishonchliligini baholash va olingan bilimlarni pedagogik faoliyatda qo'llash ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Shu sababli oliy pedagogik ta'limda axborot-kutubxona resurslaridan foydalanishni tizimli tashkil etish, uni o'quv fanlari bilan bog'lash, mustaqil va tadqiqotga yo'naltirilgan topshiriqlardan foydalanish, talabalarning axborot savodxonligini rivojlantirish hamda o'qituvchining metodik rahbarligini ta'minlash muhimdir.

Umuman olganda, axborot-kutubxona resurslaridan maqsadli va pedagogik jihatdan asoslangan foydalanish bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy bilimlarini chuqurlashtirish, mustaqil ta'lim olish qobiliyatini rivojlantirish, ilmiy-tadqiqot faoliyatiga tayyorlash va kelgusidagi kasbiy faoliyatida axborotdan samarali foydalanish kompetensiyalarini shakllantirish uchun muhim shartlardan biri hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Mavlonova R.A., Rahmonqulova N.H., Matnazarova K.O. Umumiy pedagogika. - Toshkent: Innovatsion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi, 2020.
2. Seifert K., Sutton R. Educational Psychology. Second Edition. University of Manitoba, 2009.
3. Arduini-Van Hoose N. Educational Psychology. SUNY Create, 2020